

quod deus est. Et sic ingrediendū uia regia: ut nec ad sinistra: nec ad dextra declinemus. Appetitūq; ppria uoluntatis dei semp credamus auxilio gubernari. Siq; aut falso se infamari clamitat: & gloriatur nostra sentire: tūc uera fidei probabit assensum: cū aperte absq; dolo aduersa dāauerit: Ne audiat illud propheticum. Et i omnibus his nō est cōuersa ad me prauaricatrix soror eius iuda ex toto corde suo: sed i mendacio: minorisq; peccati ē sequi malū: qd' bonū putaueris: q̄ nō audere de fēderē: quod bonum pro certo noueris. Qui minas: iniuriā. paupertatēq; ferre nō possumus: quomō flāmas Babylonis uinceremus? Quod bellū seruauit: pax ficta non auferat. Nolo timore perfidiā discere: cū ueram fidē meā Christus reliquerit uoluntati.

Initiū dialogi beati Hieronymi presbyteri cōtra Pelagiū sub noibus Attici & Critoboli. Epistola. XVII.

ATTICVS. Dic mihi Critobole. Verū ne est quod a te scriptū audio: posse hoiem sine peccato esse: si uelit: & facilia dei esse praecepta. CRITOBOLVS. Verū Attice. Sed nō eodē sensu ab aemulis accipitur quo a me dictum est. ATTI. Quid enim ambiguitatis in dicto est: ut diuersae intelligentiae tribuatur occasio? Nec quāro ut de utroq; pariter respondeas. Duo enim a te proposita sunt. Vnū posse hoiem sine peccato esse: si uelit. Alterū: facilia dei esse praecepta. licet ergo simul dicta sint: tamen per partes singulas differantur: ut quorū una uideatur fides: nulla sit in sententiarū diuersitate contentio. CRI. Ego Attice dixi hoiem absq; peccato posse esse: si uelit. Non ut quidā maledici calūniantur: absq; dei grā: quod etiam cogitare sacrilegiū est. Sed simpliciter posse: si uelit: ut subaudiatur dei gratia. ATTI. Ergo & malorū in te operū auctor est dominus? CRI. Nequaquā ita ut aestimas. Sed siquid in me boni habeo: illo suggerente & adiuuante cōpletur. ATTI. Non de natura quāro: sed de actu. Quis enim dubitat deum oīum creatorē? Hoc mihi respondeas uelim: qd' agis bonum: tuū est: an dei? CRI. Meū est: & dei: ut ego oper: & ille adiuuet. ATTI. Quomō hęc oīum opinio est: ut dei auferas grām? Et quicquid hoīes agimus: propriae tantū asseras uoluntatis? CRI. Miror Attice: cur erroris alieni a me causā rationēq; flagites: & id quāras: quod scriptū non est: cū perspicuum sit: quod scripserim. dixi hoiem sine peccato esse: si uelit. Nunquid addidi. absq; dei gratia? ATTI. Sed ex eo quod non negauit: dixisse aestimandus sum? Neq; enim quicquid non dicimus: negare arbitrādi sumus. ATTI. Confiteris ergo hominē sine peccato esse: si uelit cum dei gratia. CRI. Non solum fateor: sed & libere proclamabo. ATTI. Errat ergo: qui dei gratiam tollit. CRI. Errat: quin potius arbitrandus est ipius: cū dei nutu oīa gubernentur: & hoc quod sumus: & hēmus appetitum propriae uoluntatis: dei conditoris sit beneficium. Vt enim libere possideamus arbitrium: & uel ad bonā uel ad malam partē declinemus propria uoluntate: eius est gratia: qui nos ad imaginē & ad similitudinem sui tales condidit. AT. Nulli o Critobole dubiū est: ex eius cuncta pēdere iudicio: qui creator est oīum: & quicquid hēmus illius beneficio deputandum esse. Sed quero hoc ipsū quod dei asseris gratia: ad conditionis ne referas beneficiū? An in singulis rebus putes esse quas gerimus: ut simul illius i oībus utamur auxilio? An semel ab eo liberi arbitrii conditi nostra uoluntate uel uiribus agamus: qd' uolumus? Noui enī plerosq; uestrū ita ad dei cuncta referre gratiā: ut nō in partibus sed in genere: hoc est nequaquā in singulis rebus: sed in conditione arbitrii intelligāt ptatē. CRI. Nō est ita ut autumas: sed a me utrūq; dicit. ut & dei gratia sit: q; tales conditi sumus: & per singula opera illius adminiculo fulciamur. AT. Constat ergo iter nos in bonis opibus post ppriā uoluntatē nos niti dei adiutorio: in malis diaboli? CRI. Cōstat: & sup hoc nulla contentio est. AT. Male ergo sētunt: qui per singulas res quas agimus: dei auferunt adiutoriū? Et id qd' psalmista canit: Nisi dominus aedificauerit domū in uanū laborāt qui aedificāt eā. Nisi dominus custodierit ciuitatē: frustra uigilat qui custodit eā: ut caetera huiuscemodi pueris interpretationibus: imo risu dignis ad alios sensus retorquere nituntur? CRI. Quid mihi necesse est cōtra alios dicere: cū meū respōsū habeas? ATTI. Tuū respōsū cuiusmodi? Bene sētire: an male? CRITO. Et quā me cogit necessitas: ut cōtra alios promā sententiā? AT. Disputatiōis ordo & rō ueritatis. an ignoras oē quod dicit: aut esse aut nō esse: & aut iter bona aut mala debet numerari? Hoc ergo de quo iterrogo: aut bene dici aut male igratis tibi fatendū est. CRI. Si in singulis rebus quas gerimus: dei utendū est adiutorio: ergo & calamū tēperare ad scribendū: & tēperatū pumicā terere: manūq; aptare litteris: tacere: loqui: sedere: stare: ambulare: currere: comedere: ieiunare: flere: ridere: & caetera huiuscemodi: nisi deus iuuerit nō poterimus? AT. Iuxta meū sensū nō posse: pspicuū est. CRI. In quo igitur liberū hēmus arbitriū: & dei in nos gratia custoditur? sine hoc quidē absq; deo possumus facere? AT. Non sic donata est liberi arbitrii gratia ut dei per singula tollatur adminiculū. CRI. Non tollitur dei adiutorium: cū creaturae ex semel dati liberi arbitrii gratia conseruentur. Si enim absq; deo & nisi per singula ille iuuerit: nihil possum agere. nec pro bonis me iuste opibus coronabit: nec affliget pro malis: sed in utroq; suum uel recipiet: uel dānabit auxilium. AT. Dic ergo simpliciter: q; dei auferas gratiam. Quicquid enī tollis in partibus: necesse est ut & in genere neget. CRI. Non nego gratiam: cum ita me a deo asseram conditum: ut per dei gratiam meā datum sit uoluntati: uel facere quid: uel non facere. AT. Dormitat ergo deus i operibus nr̄is semel data liberi arbitrii potestate? nec orā dus: ut in singulis rebus nos iuuet? cum uoluntatis nostrae sit & proprii arbitrii: uel facere si uolumus: uel non facere si nolumus? CRI. Quō in caeteris creaturis conditionis ordo seruatur: si concessa semel liberi arbitrii potestate nostrae uoluntati omnia derelicta sunt. AT. Ergo ut dixi nō debeo a deo per singula auxilium deprecarī quod semel meo datum est iudicio? CRI. Si in omnibus ille cooperatur: non est meū sed eius qui adiuuat: immo qui in me operatur: presertim cū absq; eo facere nihil possum. AT. Oro te: nō legisti: Nō enī uolētis neq; currētis sed miserētis est dei: Ex qbus itelligimus nostrū quidē esse uelle: & currere. Sed ut uoluntas nostra cōpleat & cursus: ad dei misericordiā ptinere: atq; ita fieri. ut & in uoluntate nostra & in cursu libere seruet arbitriū. & in consumatiōe uolūtatis & cursus dei cūcta potētiā relinquat. Sed nunc mihi scripturarū testimonia replicanda

ex eo quod non ad h
dixi uobis negare.
Critobolus //

ostendit

replicanda sunt quomodo per singula dei a sanctis flagitetur auxilium. & in singulis operibus suis illo adiutore & protectore uti desiderent. Lege totum psalterium: oēs sanctorū uoces: nihil erit nisi ad deum in cunctis operibus deprecatio. Ex quo perspicue responditur: te aut dei negare grām quam tollis in partibus. aut si in partibus dederis: qd' nequaquam te uelle manifestū est: in nrām sniam transire: qui sic liber: hoīs seruamus arbitrium: ut dei per singula adiutoriū non negemus. CRI. Captiosa ista est conditio: & de dialecticorū arte descēdens. Mihi aut nullus auferre poterit liberi arbitrii ptātē: ne si in operibus nostris deus semper extiterit: nō mihi debeat merces: sed ei qui in me operatus est. AT. Fruere liberi arbitrii ptātē: ut cōtra deum armes linguam tuā: & in eo te liberum probes: si tibi liceat blasphemare. Veg. sup hoc quod sentias: nulli dubiū est: & prestigia cōfessionis tuæ aptissima luce claruerunt. Nunc reuertamur ad id: unde disserē cōepimus. Dic mihi si tibi uidetur: hoc qd' cum dei adiutorio paulo ante dicebas: posse hoīem nō peccare si uelit: in perpetuū ne dicas an ad tēpus & breue? CRI. Supflua interrogatio est. Si enī ad tps: & breue dixerō: nihilominus referē ad perpetuū. Q uicquid enim ad breue dederis: hoc cōcedat & in perpetuū. ATTI. Q uid dicas: nō satis intelligo. CRI. Ita ne durus es: ut manifesta nō sentias. AT. Nō me pudet nescire qd' nescio: Et de quo futura ē dubitatio debet iter utrūq; cōuenire: quē sē sū hēat. CRI. Ego hoc assero: qui pōt uno die se abstinere a peccato posse: & altero: q; duobus posse & tribus qui tribus posse & .xxx. atq; hoc ordine posse & trecentis & tribus milibus. Egd iucunq; se uoluerit obseruare. AT. Dic ergo simpliciter: posse hoīem in ppetuum sine peccato esse: si uult. possumus ne oē qd' uolumus? CRI. Nequaquam. Neq; enī possū quicquid uoluerō: sed hoc solū dico: hoīem sine peccato posse esse: si uelit. AT. Q uāso ut mihi respōdeas hoīem putas merā bēluam? CRI. Si de te ambigo: Vtrū hō an bēlua sis: ipse me bēluā confitebor. AT. Si ergo ut dicis: hō sū: quomō cum uelim: & satis cupiam non peccare delinquo? CRI. Q uia uoluntas in perfecta est. Si enim uere uelles: uere utiq; non peccares. AT. Ergo tu qui me arguis: non uere cupere sine peccato es: quia uere cupis? CRI. Q uasi ego de me dicam quem peccatorem esse confiteor. & non de paucis & raris: si qui uoluerunt non peccare. AT. Interim ex meo tuorū iudicio: & ego qui interrogo: & tu qui respōdes peccatores sumus. CRI. Sed possumus non esse: si uelimus. AT. Dixi me uelle non peccare: te quoq; hoc sentire non dubium est: quomodo ergo quod uterq; uolumus: uterq; non possumus? CRI. Q uia plene non uolumus. AT. Da ergo qui maiorē nrōrū plene uoluerunt: & potuerunt. CRI. Hoc quidem non facile est responde-
re. Neq; enim quando dico hominem posse esse sine peccato: si uelit aliquos fuisse contēdo. Sed simpliciter posse esse: si uelit. Aliud nāq; est esse posse: quod grāce dicitur. *ἄνευ αἰσ*. aliud est esse: qd' ipsi appellāt *εὐεργιστῶν*. Possum esse medicus: sed interim non sum: Possum esse faber: sed nec dum didici. quicquid igitur possum: licet nec dum sim: tamen ero si uoluerō. AT. Aliud sunt artes. aliud id quod super artes est: medicina & fabrica: Et artes ceteræ inueniuntur in plurimis. sine peccato aut esse perpetuo: diuinæ solius est ptātis. Itaq; aut da exēplū: qui absq; peccato fuerit in ppetuum. Aut si dare non potes. confitere imbecillitatē tuā. & noli imponere in celo os tuū: ut peresse & esse posse: stultoꝝ illudas auribus: Q uis enim tibi concedet: posse hominē facere: quod nullus unq; hoīum potuerit? An tu ne dialecticis ibutus quidē es? Si enim pōt hō: nō posse tollitur. Si aut nō potest: posse subuegitur. Aut concede mihi aliquē potuisse: qd' fieri posse contendis. Aut si nullus hoc potuit: inuitus teneberis nullum posse: quod possibile iactitas. Inter Diodorū & Crisippū ualentissimos dialecticos ista cōtentio est. Diodorus id solum posse fieri dicit: quod aut sit uerū: aut uerū futurū sit. Et quicquid futurū sit: id fieri necesse est. Q uicquid aut nō sit futurū: id fieri non posse. Chrysippus uero & quæ non sunt futura: posse fieri dicit: ut frangi hoc margaritum: etiam si id nunq; futurum sit. Q uis ergo aiunt hoīem posse esse absq; peccato si uelit: non poterunt hoc uerum probare: nisi futurum docuerint. Cum autē futura incerta sint omnia & maxie ea quæ nunq; facta sunt: perspicuum est eos id futurū dicere: quod non sit futurū. Ecclesiaste hanc confit mātē sniam. Omne quod futurū est: iā factum est in priori sæculo. CRI. Oro te ut mihi respondeas: possibilia deus mandata dedit: an impossibilia? AT. Cerno quo tua tendat assertio. Sed de hoc in posterioribus differendū est: ne dum miscemus quæstionibus quæstiones: obscuram audientibus intelligentiam relinquamus. Reserua to ergo hoc quod fatemur: possibilia deum dedisse mandata: ne ipse auctor iniusticiæ sit: si id exigat fieri: quod non potest fieri. Nunc illud imple: quod proposueras: posse hoīem sine peccato esse: si uelit. Aut emendabis eos qui potuerunt: aut si nullus potuit: liquido confiteberis: hoīem in perpetuum uitare peccata non posse. CRI. Q uoniam urges me ut dem: quod dare non debeo. Illud quæso considera quod dominus dixerit: Facilius esse camelum per foramen acus intrare posse: q; diuitem in regnum cælorū. Et tamen dixit fieri posse: quod nunq; factum est. Neq; enim camelus per foramen acus ingressus est. AT. Miror hoīem prudentem proposuisse testimonium quod contra se faciat. In hoc enim non quod fieri possit dictum est. Sed impossibile impossibili cōparatum. Q uomodo enim camelus non potest intrare per foramen acus: ita & diues non igreditur regna cælorū: aut si potueris respōdere q; diues igrediatur regna cælorū. Sequet ut & camelus itret p foramē acus: Nec mihi abrahā & ceteros quos in ueteri testamento diuites legimus exēplo pponas qui diuites igressi sunt regna cælorū. Cū tamē ipsis diuitiis ad bona utētes opa diuites esse deserint: imo cū nō tibi sed aliis diuites fuerint: & dispēfactores magis dei q; diuites appellandi sunt. Sed nobis euāgelica pfectio requirenda est. In qua precipit: Si uis pfectus esse uade & uēde oīa tua: & da paupibus: & ueni sequer me. CRI. Dū nescis pprio captus es laqueo. AT. Q uo nā mō? CRI. Ex snia domini asseris posse hoīem esse pfectum. Q uando enim dicit Si uis pfectus esse: uēde omnia quæ hēs: & da paupibus: & ueni sequere me: respōdit hoīem si uoluerit & fecerit quæ præcepta sūt: posse esse pfectū. AT. Validissimo quidem pugno me pcussisti: ita ut caligo mihi ante oculos obseruari cōeperit. sed tamē hoc ipsū qd' dicit. si uis pfectus esse: ei dicit: qui nō potuit imo noluit: & iccirco non potuit. tu

ostendit

ostendit

ostendit

sibi

obuersari

autem ostende mihi: qui & uoluerit & potuerit: quod nunc pollicitus es. **CR.** Quare enim me cogit necessitas ^{ostendere} respondere: qui perfecti fuerint: cum perspicuum sit posse esse perfectos ex eo: quod uni a saluatore sit dictum: & per unum omnibus si uis esse perfectus. **AT.** Tergiuersaris & in eodem luto hasitas: aut enim quod potest fieri aliquando factum est: aut si nunquam factum est fieri non posse concede. **CR.** Quid ultra differo? Scripturarum auctoritate uicendus es: ut cetera pretermittam. Nonne his duobus testimoniis tibi imponitur silentium: in quibus Iob & Zacharias Elisabethque laudantur? Ni fallor. non in Iob ita scriptum est. Homo quidem erat in regione Hus nomine Iob: & erat homo ille uerax & sine crimine: uerus dei cultor: abstinens se ab omni re mala. Et iterum: quis est qui arguit iustum meum sine peccato? & loquitur uerbis tuis per ignorantiam. In euangelio quoque secundum Lucam: Fuit in diebus Herodis regis iudae sacerdos quidam nomine Zacharias: de uice Abia: & uxor illius de filiabus Aaron: & nomen illius Helisabeth. Erant autem ambo iusti ante deum: iocundantes in omnibus mandatis & iustificationibus domini sine querela. Si uerus dei cultor est: & immaculatus: ac sine crimine: & qui ambulabat in cunctis iustificationibus: deinde iustus fuit in conspectu eius: puto quod peccato careat: & nulla re indigeat: quae ad iusticiam pertinet. **AT.** Proposuisti testimonia quae non de alterius scriptura loco: sed de propriis libris absoluta sunt. Nam & Iob postquam percussus est plaga multa aduersus deum suam: puocans eum ad iudicium: dixisse conuincit. atque utinam sic iudicaretur uir cum deo: quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo. Et iterum: quis mihi tribuat adiutorem: ut desiderium meum omnipotens audiat: & liberum scribat ipse qui iudicat. Et rursum: Si non fuero iustus: os meum iniqua loquatur: & si absque crimine prauus inueniat: & si purificatus niue & lotus manibus: satis me sordibus tinxisti: execratum est in me uestimentum meum. Et de Zacharia scriptum est: quod angelo natiuitate filii pollicente dixerit: Unde hoc sciam? Ego enim sum senex: & uxor mea processit in diebus suis. ob quae statim silentio condonatur. Eris tacens: & loqui non poteris usque ad diem quo fient haec quae non credidisti uerbis meis: quae complebuntur in tempore suo. Ex quo perspicuum est: iustos quidem & immaculatos dici. Sed si negligentia subreperit: posse concidere: & semper hominem in meditullio positum: ut & de uirtutum culmine ad uitia delabatur: & de uitis accendat ad sublimia & nunquam eum esse securum: sed semper metuere in tranquillitate naufragium. ac per hoc hominem sine peccato esse non posse: dicente Salomone: Non est homo iustus super terram: qui faciat bonum & non peccet. Et eodem in regum libro. Neque enim est homo: qui non peccet. Ac beato David. Delicta quis intelligit: ab occultis meis munda me domine: & ab alienis parce seruo tuo. Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Et multa alia: quibus scripturae plenae sunt. **CR.** Quid ergo respondebis ad illud exemplum: quod ponit euangelista Ioannes? Scimus quod omnis qui natus est ex deo non peccat. sed generatio dei conseruat eum: & malignus non tangit eum. Scimus quoniam ex deo sumus & mundus totus in maligno positus est. **AT.** Par pari referam: & paruam euangelistae epistolam tuam secundum sensum tuum docebo sibi esse contrariam. Si enim omnis qui natus est ex deo: peccatum non facit: quoniam semen eius manet in eo: & non potest peccare: quia ex deo natus est: quae consequentia idem in eodem loco loquitur. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus: ipsi nos seducimus: & ueritas in nobis non est: ignoras rationem: hasitas: atque turbaris. Audi eundem euangelistam. Si confiteamur peccata nostra: fidelis & iustus est. ut dimittat nobis peccata nostra & mundet nos ab omni iniquitate. Tunc ergo iusti sumus quando nos peccatores fatemur. Et iusticia nostra non ex proprio merito: sed ex dei misericordia: dicente sancta scriptura: iustus accusator sui est in principio sermionis: & in alio loco. Dic tu peccata tua: ut iustificeris. Conclufit enim deus omnia sub peccato: ut omnibus misereatur. Et haec hominis summa est iusticia: quicquid potuerit habere uirtutis: non suum putare esse: sed domini qui largitus est. Qui ergo natus est ex deo: non peccat: quod diu semen dei manet in eo. & non potest peccare: quia ex deo natus est. Sed quia in agro dominico dormiente praefamilias inimicus homo zizania superfeminat: Et frumento bono dum nescimus: locum auenaeque steriles satur nocturnus interfert. Ista parabola ista euangelici paterfamilias formidanda est: qui purgat aream: & frumento horreis condito paleas uentorum flatibus dispergendas: & uendas ignibus derelinquit. Unde & in Hieremia scriptum legimus: quid paleis ad frumentum: dicit dominus: Paleae autem a frumento in consumptione saeculi separantur. Ex quo approbatur dum sumus in corpore isto mortali: mixtas esse cum tritico: quod si opposueris: quare dixerit. Et non potest peccare: quia ex deo natus est. Audies: & ubi erit premium uoluntatis? Si enim ideo non peccat: quia peccare non potest: liberum tollitur arbitrium: & nequaquam nostrum fiet. Sed natura bonum: quae peccata non capiet. **CR.** Dudum faciliora proposui: ut te ad maiora exercerem. quid ad illud dicere potes: quod quis sis ingeniosus nulla ualebis arte subuertere? Primum ponam de ueteri testamento. deinde de nouo. Veteris testamenti princeps Moyses est. Noui dominus atque saluator: Moyses loquitur ad populum. Perfecti estote in conspectu domini dei uestri: Et saluator ad apostolos: Estote perfecti: sicut pater uester perfectus est. Aut enim possibile est audientibus facere: quod Moyses & dominus preceperunt. Aut si impossibile est. non est culpa eorum: qui obedire non possunt: sed eius qui impossibilia precepit. **AT.** hic locus apud imperitos: & scripturarum sanctarum meditationem usque & sciam non habentes: uideatur opinioni tuae prima fronte blandiri. Ceterum discussus facile soluitur. Et cum testimonia scripturarum aliis comparaueris testimoniis: ne sibi spiritus factus pro qualitate locorum & temporum uideatur esse contrarius: secundum illud quod scriptum est. Abyssus abyssum in uoce caratagarum tuarum. Tunc ueritas apparebit. in Christum impossibilia precepisse dicentem. Estote perfecti. sicut pater uester caelestis perfectus est: & tamen apostolos non fuisse perfectos. **CR.** Non dico quid apostoli fecerint: sed quid Christus praeciperit. Neque enim culpa imperantis est: sed eorum qui audierunt imperium: quod utique potuisse fieri: ex iusticia eius qui imperabat agnoscit. **AT.** Pulchre: Nolo ergo mihi dicas posse hominem sine peccato esse si uelit. Sed posse hominem id esse: quod apostoli non fuerunt. **CR.** Tam stultum me putas: ut audeam hoc loqui? **AT.** Licet non loqueris: tamen ex propositione tua ipsa consequentia & rerum ordine innuitur. Hoc loqueris. Si enim potest esse homo sine peccato: quod apostolos non potuisse perspicuum est: posset esse super apostolos homo: ut taceam de patriarchis & prophetis: quorum in lege non fuit perfecta iusticia: secundum illud apostoli. Omnes enim peccauerunt: & indigent gloria dei: iustificati gratis per dei

Com 1

per dei gratiā: per redemptionē: quæ est i Christo Iesu: quæ proposuit deus propiciatorē. CR. Hæc argum. eta
tio tortuosa ē ecclesiasticā simplicitatē inter philosophorū spineta concludemus. Quid Aristoteli: & Paulo?
Quid Platoni & Petro? Ut ille enim princeps philosophorū: ita hic apostolorū fuit: super quæ ecclesia domini
stabilis mole fundata ē: quæ nec i petu fluminis nec ulla tēpestare concutit. AT. Rhetoricarū: & dū mihi obii
cis philosophiā: ad oratorū castra transcēdis: Vex: audi quid idē dicat orator tuus: desine cōibus locis: domi no
bis ista nascūtur. CR. I. Nulla hic eloquētia ē: nullus oratorū timor: quorū definitio ē: dicere ad psuadēdū accō
modate. Sed pag: puro sermone quærimus ueritatē: aut dominū nō ipossibilia præcepisse. ut sint in culpa: qui
possibilia nō fecerūt: aut si nō possūt fieri: nō eos qui ipossibilia nō faciūt: sed eū qui ipossibilia præcepit: qd ne
fas dictu sit: conuinci iniusticiā. AT. Video te cōtra mores tuos uehemēter esse cōmotū: & ppter ea argumen
tari desinā: sed parūper te iterrogabo: qd de illo apostoli loco sērias: quæ scribit ad philippēses: nō quia iā acce
pi: aut iā pfectus sū. Persequor aut: si cōprehēdā: in quo & apprehēsus sū a christo. Fratres ego me necdū arbi
tror cōprehēdisse. unū aut posteriorū obliuiscēs: ad ea quæ priora sūt me extēdens: iuxta ppositum sequor ad
brauiū supernæ uocatiōis dei: in christo iesu. quotquot ergo pfecti hoc sapiamus: & siquid aliter sapitis: hoc quo
q: deus uobis reuelauit: & cætera: quæ te scire nō dubito: & nos breuitatis studio præterimus: Dicit se necdū cō
prehēdisse: & necdū: & nequaquā esse pfectū: sed instar sagittariū ad ppositū: & ad signū iacula dirigere: quæ signi
ficātius græci σκοπov noiant: ne sagitta ad partē declinans alterā impitū ostēdat sagittariū. Et asserit præteri
torū se semp obliuiscit: & ad priora semp extēdit: p quæ docet præterita negligēda: & futura cupienda: ut qd ho
die pfectū putauit: dū ad meliora & priora extēdit: cras iperfectū fuisse cōuicat. Atq: ita p singulos gradus: dū
nunq in statiōe: sed semp i cursu ē. impfectū doceat qd hoies putabamus esse pfectū solāq: pfectionē & ueram
iusticiā dei tātū uirtutibus coaptandā: secūdū ppositū inquit: Persequor ad brauium supernæ uocatiōis dei
in christo iesu. O apostole paulē ignosce mihi: qsi homūculo mea uitia cōfidenti. Si audacter interrogemus di
cis te necdū accepisse: & necdū cōprehēdisse: & necdū esse pfectū: & præteritorū semp obliuisci: & ad priora te
extendi: siquo mō possis occurrere in resurrectionē mortuorū: & cōsequi brauiū supernæ uocationis: & quō statim
infernū quotquot ergo pfecti hoc sapiamus siue sapiamus: diuersa enī sunt exemplaria: & quid sapiamus siue sa
piamus nos esse pfectos: cōprehēdisse qd nō cōprehēdimus: accepisse qd nō accepimus: esse pfectos qui non
dum pfecti sumus. Quid ergo sapiamus imo quid sape debemus pfecti nō sumus: iperfectos nos esse cōfiteri
& necdū cōprehēdisse: necdū accepisse. Hæc est hois uera sapiētia iperfectū esse se nosse. Atq: ut ita loquar cum
ctōr: i carne iustorū iperfecta pfectio est. Vnde & in puerbiis legimus ad intelligendā iusticiā uerā: Nisi enim
esset & falsa iusticia: nunq dei uera iusticia diceret. Et in eodē apostoli loco sequitur: Et siquid aliter sentitis: &
hoc uobis deus reuelauit. Rē nouā audio: qui paulo ante dixerat: nō quia iā accepi: aut quia iā pfectus sum. Et
uas electiōis qui p cōfidētia hitātis i se christi audebat loqui: an expimētū qritis eius qui i me loquit christus:
& tamē simpliciter fatebat se nō esse pfectū. nunc uero quid sibi pprie denegabat mittit in turbā: iūgitq: cum
cæteris: & ait quotquot ergo pfecti hoc sapiamus. Sed qua rōne hoc dixerit exponit in sequentibus. Hoc iquit
sapiamus qui uolumus secūdū humanæ fragilitatis modulū esse pfecti: necdū nos accepisse: necdū cōprehē
disse: necdū esse pfectos: & quia necdū pfecti sumus. & forsitā aliter sapiamus q̄ poscit uera & pfecta pfectio: siqd
aliter sapiamus & aliter itelligimus q̄ dei habet scia: & hoc nobis deus reuelauit: ut præcemur cū David: atq: di
camus. Reuela oculos meos: & considerabo mirabilia de lege tua. Ex quo pspiciū est: duas in scripturis sactis
esse pfectiōes: duasq: iusticias: & duos tiores: primā pfectionē & incōparabilē ueritatē pfectāq: iusticiā dei uir
tutibus coaptādā. Secundā aut quæ cōpetit nostræ fragilitati: iuxta illud qd in psalmis dicit: Nō iustificabit
i cōspectu tuo ois uiuēs: ad eā iusticiā: quæ nō cōparatiōe: sed dei sciētia dī esse pfecta. Job quoq: & Zacharias
& Elisabeth iusti dicti sunt secūdū eā iusticiā quæ possit in iniusticiā aliquādo mutari: & non secūdū illā quæ
nunq mutari pōt: q̄ dicit: Ego sū: & nō mutor: & hoc est qd apostolus alio loco scribit: Etenim non ē glorifican
dum qd glorificatū ē propter excellentē gloriā. q̄ uidelicet legis iusticia ad cōparatiōē euāgelicæ gratiæ non
uideatur eē iusticia. Si enī ait qd destruit gloriolū est: multo magis qd permaneret in gloria. Et itē: ex par
te scimus: & ex parte prophetamus: Cū aut uenerit qd pfectum est: destruentur illa: quæ ex parte sūt. Et uide
mus nunc p speculū in enygmate: tunc at facie ad facie. Nunc cognosco ex parte: tunc cognoscā sicut & cogni
tus sum: ut in psalmis: Mirabilis facta est scia tua ex me: confortata est: & non potero ad eam. Et itē: exiltima
bam cognoscere: hoc labor est in conspectu meo: donec iutroeam in sanctuarium: & intelligā i nouissimis eorū.
Et in eodem loco: ut iumentum factus sum apud te: & ego semper tecum. Et Hieremias. Stultus factus est ois
hō a scia. Et idem Paulus apostolus. Fatuum inquit dei sapientius est hoibus. Et multa alia: quæ studio breuita
tis omitto. CR. I. Argute mi Attice: memoriterq: dixisti. Sed labor tuus: & multiplex testimoniōrū replicatio
meæ parti proficit. Neq: enim ego hoīem deo comparo: sed aliis hoibus: quorū collatione qui studium dederit
potest esse pfectus. Ac per hoc quando dicitur: Homo potest esse sine peccato: si uoluerit: iuxta mēsuram ho
minis: non iuxta mensuram dei dicitur. maiestatis cuius comparatiōe nulla creatura potest esse pfecta. AT.
O Critobole hæc memorans mecum facis: & ego enim hoc sentio: nullam creaturam secūdum ueram consu
matamq: iusticiam posse esse pfectam. Cæterū alium dīferre ab alio: & diuersas esse in hoibus iusticias: nulli
dubium est: & uel maiorem esse alium uel minorem: & tamen secūdum statum & mensuram suam posse iu
stos nominari. qui aliorū comparatione non iusti sunt. Verbi gratia Paulus apostolus uas electionis: qui plus
oibus apostolis laborauit: utiq: iustus erat: qui scribēs ad Timotheū. Certamē bonū certauit: cursū consumauit:
fidē seruauit: de cætero reposita ē mihi corōa iusticiæ: quā reddet mihi domus i illa die iustus iudex. nō solum

σκοπov

Cognosce trāsum

autē mihi: sed oibus qui diligunt aduentū eius. Iustus erat & Timotheus discipulus eius & imitator: quē docet quid agere debeat: & quē modū tenere uirtutū. Putamus ne unā & eandē i utroq; fuisse iusticiam: & non plus habere meritorum eum: qui plus in omnibus laborauit. Multae mansiones sunt apud patrem: quia & merita diuersa. Stella a stella differt in gloria. & i uno ecclesiae corpore mēbra diuersa sūt. Habet sol fulgorē suū. Luna quoq; noctis tenebras tēperat. & quinq; sidera alia quae uocātur errantia: diuersis & cursibus & lumibus cælū pagrāt. Innumerabiles sunt aliae stellae: quas micare in firmamento cernimus. In singulis diuersa sūt lumina: & tamen in sua unaquaq; pfecta est: ita dūtaxat ut cōparatione maioris pfectione careat. In corpore quoq; cuius mēbra diuersa sunt: aliud oculus: aliud manus: aliud pes agūt. Vnde & apostolus dicit. Nō potest oculus dicere manui: non es mihi necessaria. Aut itē: caput pedibus non desidero operam uestrā. Nunquid omnes apostoli: nūquid omnes pphetae: nunquid omnes magistri: nunquid oēs cunctas habēt uirtutes: nunquid oēs nationes habent sanitatum: nūquid oēs linguis loquuntur: nunquid oēs interpretātur: & mulamini dona maiora. Omnia autē haec opatur unus atq; idem spūs: diuidens propria unicuiq; prout uult. In quo diligenter attende q; non dixerit: secundū quod unūquodq; mēbra cupit: sed secundū q; ipse uult spiritus. Neq; enim dicere potest uas figulo suo: quare ita uel ita me fecisti? Aut nō habet figulus potestātē de eodem luto aliud uas facere in honorē: aliud in cōtūmeliā. Vnde consequēter adiecit & mulamini dona maiora. In fide & industria plus ceteris charismatibus hēre mereamur: melioresq; simus iis: qui cōparatiōe nostri i secūdo uel tertio gradu positi sunt. In magna domo uasa diuersa sunt: alia aurea: alia argentea: aenea: ferrea: ligneaq;. Et tamē secūdo modū suū: cum aeneū uas pfectū sit: cōparatione argentei uasis i pfectū dicitur. Rursūq; argenteū aurei collatione deterius est. Atq; hoc modū sibi inuicē cōparātur: i pfecta & pfecta sūt oīa. In agro terrae bonae ex una semēte tricenarius & sexagenarius: & cētenarius fructus exoritur: i ipsi numeris iudicat i par esse qd nascitur. Et tamē in suo genere pfecta sūt singula. Elisabeth & Zacharias quo testimonio q̄si impenetrabili uteris clypeo nos docere possūt: quāto i inferiores sūt beatae Mariae matris sanctitate: quae cōsciētia in se hitātis dei libere proclamat. Ecce enī ex hoc beatā me dicēt oēs generatiōes. Quia fecit mihi magna qui potēs est: & sanctū nomen eius. Et misericordia eius a progenie in progenies timētibus eū. Fecit potētia in brachio suo. In quo ai aduerter q; beatā se esse dicat: nō proprio merito atq; uirtute: sed dei in se hitantis clamētia. Ipse quoq; Ioānes: quo maior nō fuit inter natos mulierū: parētibus suis melior est. Nō enī solū hoibus: sed & angelis testimonio domini cōparat. Et tamē qui cūctis hoibus erat maior in terra: minimo in regno caeloz minor fuisse phibet. Quid mirum in collatiōe sanctoz alios esse meliores: & alios inferiores: cū cōtrario hoc liquide itelligi possit. Ad Hierusalē dicitur: quae multis peccatoz erat cōfossa uulneribus: iustificata est Sodoma ex te. nō q; Sodoma p te iusta sit: q̄ in aeternos collapla cineres audit. Per Ezechiel. Sodoma restituet in antiquis: sed q; comparatiōe sceleratoris Hierusalē haec iusta uideatur: illa enim dei filiū trucidauit. Haec propter abūdantiā panis: & p luxuriā magnitudinē excessit modū libidinis. Publicanus in euāgelio qui pcutiebat pectus: quasi thesaurū cogitationū pessimā: & cōscientia delictoz oculos non audebat tollere: supbientis pharisei collatiōe fit iustior. Et Thamar sub specie meretricis fallit iudā. Et ipsius sententia qui deceptus est: meretur audire: iustificata est Thamar: magis q̄ ego. Ex quibus oibus approbat: non solū ad cōparationem diuinā maiestatis hoies nequaquā esse pfectos: sed ne angeloz quidem & ceteroz hoium: qui uirtutū culmina conscenderunt: cū & tu qui meliores alterius collatione: quē imperfectū esse monstraues: rursū ab alio te praecunte uincaris: ac p hoc nō hēas uerā pfectionē: quae si pfecta sit: nulla re indiget. CR. Et quō Attice ad pfectionē diuinus sermo prouocat. AT: Hac ratione q̄ dixi: ut secundū uires nostras unusquisq; quātum ualuerit extēdatur. Si quo modō possit puenire: & cōprehendere brauiū supernae uocationis. Deniq; oipotēs deus cui docet apostolus: iuxta dispensatiōem carnis assumptae subiiciendū filiū: ut sit deus oīa in oibus: perspicue demonstrat: sibi cūcta esse subiecta. Vnde & propheta subiectiōem sui in fine praesumit dicens. Nōne deo soli subiecta erit aīa mea: ab ipso enim est salutare meū. Et quia i corpore ecclesiae caput christus est: quibusdā adhuc repugnantibus membris: uidetur corpus quoq; capiti nō esse subiectū. Nāq; si patitur unū mēbra: cōpatiūtur oīa & totū corpus dolor unius mēbri cruciatur. Quod dico: ita manifestius fiet: q̄ diu hēmus thesaurū iustū in uasis fictilibus: & fragili carne circundamur: imo mortali & corruptibili. Beatos esse nos credimus: si in singulis uirtutibus: partibusq; uirtutum: deo subiecti sumus. Cum autē mortale hoc indutū fuerit i immortalitate: & corruptiuū hoc in corruptione uestitū: & absorpta mors fuerit in Christi uictoria: tunc deus erit omnia in oibus. Vt non sit tantum in Salomone sapientia: in Dauid ai mansuetudo: in Helia & Finees zelus: in Abraham fides: in Petro cui dictum est: Simon ioannis amas me: perfecta dilectio. in electionis uase studium praedicandi. Et in ceteris: uel bina: uel trina: Sed totus in cunctis sit: & omni uirtutum choro sanctoz numerus gloriatur: & sit deus omnia in omnibus. CR. I. Nullus ergo sanctoz q̄ diu in isto corpusculo est: cunctas potest habere uirtutes. AT. Nullus: quia nunc ex parte prophetamus: & ex parte cognoscimus. Nec enim possunt omnia esse in omnibus hoibus: quia non est immortalis filius hois. CR. I. Et quō legimus: Qui unā habuerit: oēs uidetur hēre uirtutes. AT. Participatiōe: nō proprietate. Necesse est enim ut singuli excellant in quibusdā: & tamē hoc qd legisse te dicis: ubi scriptū sit nescio. CR. I. Ignoras hanc philosophoz esse sententiā. AT. Sed non apostolorū. Neq; enim mihi curae est qd Aristoteles: sed quid Paulus doceat. CR. I. obsecro te. Nōne Iacobus apostolus scribit: qui in uno offenderit: esse oīum eum reum. AT. Ipse locus se interpretatur. Non enim dixerat unde cōperat disputatio: qui diuitem pauperi in honorem praetulerit: reus est adulterii uel homicidii. In hoc enim delirant stoici paria cōtēdentes eē pētā. Sed ita quoq; qui dixit nō maccaberis: dixit & nō occides: q; & si nō occides: maccaberis autē: factus est transgressor legis: Leuia cū le uibus &

uibus & graua cū grauibz cōparantur. Nec ferula dignū uitiū gladio uindicandū est: nec gladio dignū se-
 lus ferula coercendū. CRI. Esto ut nullus sanctorū oēs uirtutes hēat: hoc certe dabis: in eo qđ pōt facere: si fece-
 rit: esse pfectū. AT. Nō tenes quid supra dixeris? CRI. Quidnā illud est? AT. Perfectū esse in eo qđ fecit: & im-
 perfectū in eo qđ facere nō potuit. CRI. Sed sicut pfectus est in eo qđ fecit: quia facere uoluit. ita & i eo p quod
 imperfectus est: quia nō fecit: pfectū esse potuisse: si facere uoluisset. AT. Quis eni nō uult facere. qđ perfectū est?
 Aut qđ nō cūctis cupiat florere uirtutibus? Si totū requiris: ab oibus tollis reꝝ diuersitatē & gratiā: distantiā:
 & creatoris artificis uarietate: cuius sacro ppheta sonat carmie. Oīa in sapia fecisti. Indignetur Lucifer qre ful-
 gorē lunæ nō hēat: Luna sup suis defectibus & labore causetur: cur annuū solis circulū singulis mēlibz exple
 at sol q̄ratur: qđ offēderit: ut lunæ cursu tardior sit. Clamemus & nos homūculi: qđ causā extiterit: ut hoies &
 nō angeli facti simus: q̄q̄ magister ὁ ἀρχαῖος. i. uetustus: de cuius hęc sōte pcedūt: oēs rōales creaturas æquo-
 asserit iure cōditas: ut instar q̄drigaz & currū de carceribus exeuntēs: in medio spatio uel corruant uel prater-
 uolēt: & ad optata pueniant. Elephāti tātā molis: & Griphes i sua grauitate causetur: cur q̄ternis pedibus ince-
 dāt: cū mulcæ culicēq; & cetera huiuscemodi aiantia sub pēnulis senos pedes hēant: & aliq uermiculi sint: qui
 tātis pedibus scateāt: ut innumerabiles simul motus nōlla acies cōprehēdat. Dicat hęc Martion: & oēs hāretici:
 qui creatoris opibus illudūt. Vrum decretū hucusq; pueniet: ut dū singula calūniantur: manū iniiciāt deo: cur
 solus deus sit: cur iuiderit creaturis: ut nō oēs eadem polleāt maiestate? Quod licet nō dicatis (Neq; enī tam i
 sani estis) ut apte pugnetis deo: tamē aliis uerbis loqmini: rem dei hoī copulantes: ut sit absq; pctō: qđ & deus
 est. Vnde apostolus sup diuersis in tonās gratiis loqitur. Diuisiones donationū sūt. idē aut spūs: & diuisiones mini-
 sterioꝝ sunt: sed idē dominus: & diuisiones opationū. Vnus aut deus: q̄ operatur oīa in oibus. CRI. Nimiū es i
 una atq; eadē q̄stione. ut persuadere coneris hoīem uniuersa simul hēre nō posse: q̄ si aut inuiderit aut nō potue-
 rit deus prestare imagini & similitudini suæ: ut in oibus respōdeat suo creatori. AT. Ego ne nimiū an tu: q̄ so-
 luta proponis: & non intelligis aliud esse similitudinē: aliud æqualitatē. Illud picturā: hoc esse ueritatē. Verus
 equus cāporū spatia transuolat pictus parieti hāret in curru. Arriani dei filio nō cōcedūt: qđ tu omni hoī tribu-
 is. Alii nō audent pfectū in christo hoīem confiteri: ne suscipere in eo hoīs pctā cogātur: quasi potērior sit crea-
 tio creatore: Et idip̄sū tantū filius hoīs: qđ dei filius. Aut igit̄ propone alia: qbus respondeā. aut desine supbi-
 re: & da gloriā deo. CRI. Immemor es responsionis tuæ: & dū argumēta argumentis cōnectis: ac p scripturas
 latissimos cāpos infrenis equi libertate baccharis: sup fortissima questioē: cui pollicitus es te in cōsequentibus
 respōsū: oīno tacuisti: obliuionē simulās ut necessitatē respōsiois euaderes. Sed ego stultus ad horā tribui qđ
 petebas: existimās oblatū: sponte qđ acceperas: & nō admonitū reddere qđ debebas. AT. Nisi fallor de pol-
 sibilibus mādati dilata respōsio. CRI. Aut possibilia deus mādata dedit: aut impossibilia. Si possibilia: in nra po-
 testate est ea facere: si uelimus. Si impossibilia: nec in hoc rei sumus: si nō facimus: qđ iplere nō possumus. Ac per
 hoc siue possibilia dedit deus mādata siue impossibilia: pōt hō sine pctō esse si uelit. AT. Quāso ut patienter au-
 dias: nō enim de aduersario uictoriā: sed contra mēdaciū quærimus ueritatem. Deus possibiles dedit humano
 generi ingenio oēs artes q̄ppe quas plurimi didicerūt: ut taceā de his q̄s græci μὴ Χανικὰ uocant: nos ad ope-
 ra manuum prinere possumus dicere. Verbi gratia: grāmaticā: rhetoricā: philosophiā: tria genera: physicam:
 ethicā: logicā: geometriā atq; astronomiā: astrologiā: arithmetiā: quæ & ipsæ partes philosophiæ sunt: medi-
 cinā etiā q̄ i tria diuidit̄ Διὰ τὴν Τικὸν. i. uictus rationē φαρμακευτικὸν. i. medicamēti rationē κερουρυκὸν
 .i. operis manuarii rationem: iuris quoq; & legum scientiā quis nost̄: q̄ quis sit ingeniosus poterit omnia cōpre-
 hendere: Cum eloquentissimus orator de rhetorica & iuris scientia disputans dixerit: pauci unū possunt: utrū
 q; nemo. Vides ergo: q; & deus possibile iusserit: Et tamen id quod possibile est per naturā nullum posse com-
 plere: Dedit itaq; præcepta diuersa: uirtutes uarias: quas oēs simul hēre non possumus. Atq; ita sit: ut quod in a-
 lio: aut primum: aut totū est: in alio ex parte uersetur. Et tamen nō sit in crimine: qui non habet oīa. Nec condē-
 netur ex eo: quod non habet: Sed iustificetur ex eo: quod possidet. Definit apostolus: qualis episcopus esse de-
 beat: scribēs ad Timotheum. oportet episcopum esse irreprehensibilem: unius uxoris uir: sobrium: pudicum:
 ornatum: hospitem: docilem: non uiolentum: non percussorem: sed mansuetum: non litigiosum: sine avari-
 tia: domum suam bene regentem: filios habentem subditos cum omni pudicitia. Et non neophytum: ne infla-
 tus in iudicium incidat diaboli. Oportet autem eum etiam testimonium de foris habere: ne in obprobrium in-
 cidat: & laqueum diaboli. Tito quoq; scribens discipulo: quales episcopos debeat ordinare: breui sermone de-
 monstrat. Ideo reliqui te Cretæ: ut quæ reliqua sunt corrigas: & constituas per ciuitates presbyteros: sicut ego
 præcepi tibi tibi. Siquis est sine crimine: unius uxoris uir: filios habens fideles: nec in accusatione luxuriæ: aut
 non subiectos. Oportet autem episcopum esse sine crimine: sine accusatiōe. Hoc enim magis ἀνεγκλητοῦ ἵ-
 cut dei dispensatorem: non pronū: non iracundum: non uiolentum: non percussorem: non turpis lucri appe-
 titorem. Sed hospitem: benignum: pudicum: iustum: sanctum: continentē: obtinentem doctrinæ fidelem ser-
 monem: ut possit exhortari in doctrina sana. Et contradicentes coarguere: ut diuersaz psonaz uaria præcepta
 nunc sileam: circa mādata episcopi me tenebo. Vult certe deus tales esse episcopos: siue presbyteros: quales uas
 electionis docet. Primum quod dixit. Irreprehensibilis: aut nullus: aut rarus. Quis est enim qui non quasi in
 pulchro corpore: aut neuum: aut uerucam habeat. Si enim ipse apostolus dicit de Petro: q; non recto pede in-
 cesserit in euangelii ueritate. & in tantum reprehensibilis fuerit: ut & Barnabas adductus sit in eandem simula-
 tionem: quis indignabitur id sibi denegari: quod princeps apostolorū non habuit. Deinde unius uxoris uir: so-
 brium: pudicum: ornatū: hospitemq; ut reperias: illud certe quod sequitur ΔΙΑΚΡΙΚΟΝ qui possit docere: nō

maister
CURIUM

Mathome artes

Mathome tres partes

ut interpretatur latina simplicitas: docilem: cum ceteris uirtutibus difficulter inuenies: uinolentū quoq; & per-
cussorē: & turpis lucri cupidū repudiat apostolus: & pro his cupit māfuetū: absq; iurgio: sine auaritia. Et ut do-
mū suā optime regat. Quodq; uel difficillimū est: ut filios habeat subiectos cū oī pudicitia. Nō enī sufficit p-
priā hēre pudicitia: nisi eā filioꝝ & comitū ac ministroꝝ pudore decoret: dicēte Dauid. Ambulans in uia ima-
culata hic mihi ministrabat. Cōsideremus quoq; σιϛ τωσϛιϛ pudicitia filios habētē subditos i omni pudicitia:
ut nō solū opes: sed sermone quoq; & nutibus se abstinēat ab i pudicitis. Ne forte illud icidat Heli: qui certe icre-
pauit filios suos dicens. Nolite filii mei nolite: nō bonā famā audio ego de uobis. Corripuit: & punitus est quia
nō corripere debuit: sed abiicere. Quid faciet qui gaudet ad uitia: q̄ emēdare nō audet: qui cōscientiā suā metu-
it: & qd̄ cūctus populus clamitat: nescire se simulat. Quodq; sequitur μηϛεοϛυ τωϛ ut etiā a nullo accuset: ut
bonā opinionē ab iis qui foris sūt habeat: ut etiā maledictis aduersariōꝝ careat. Et qbus doctrina displicet pla-
ceat cōuersatio: puto q; nō facile sit reperire: maximeq; illud: ut potens sit aduersariis resistere: & peruersos op-
primere: & superare doctrinas: ut nō neophytus episcopus ordinet: quod uidemus nostris temporibus p̄ sū-
ma eligi iusticia. Nequaq; utiq; apostolus neophytū refutaret: sed baptismū uetera peccata conscindit. Nouas
uirtutes nō tribuit. Dimittit & arcet. Et dimisso si laborauerit prēmia pollicet. Aut nullus inq; aut rarus ē q̄ oīa
habeat quæ habere debet episcopus. Et tamē si unū uel duo de catalogo uirtutū episcopi cuiq; de fuerint: nō ta-
men iusti carebit uocabulo. Nec ex eo dānabitur qd̄ nō habet: sed ex eo coronabit qd̄ possidet. Oīa enī habe-
re & nullo iudicare uirtutis eius est qui peccatū nō fecit: nec dolus iuentus est in ore eius: qui cū malediceret nō
maledixit: qui cōfidenter uirtutū cōscientia loquebatur. Ecce uenit princeps mūdi huius: & in me iuenit nihil.
Qui cū esset in forma dei nequaq; rapinā arbitratus est æqualē se esse deo. Sed se exinaniuit formā serui acci-
piens: & factus est obediēs usq; ad mortē: & mortē crucis. Propterea donauit ei deus nomen sup omne nomē.
Ut in noīe Iesu flectant genua cælestia terrestria & inferna. Si ergo in una episcopi p̄sona pauca præcepta aut
nequaq; aut difficulter inuenies: quid facies de oī hoīe: qui cūcta debet implere mandata: Et ex corporalibus
consideremus spiritalia. Alius uelox pedibus: sed non fortis manu. Ille tardus incessu: sed stabilis i proelio: Hic
pulchrā habet faciem: sed rauca uocis est: alius tetrā: sed dulci modulatione cantat. Illū ingeniosū: sed obliuio-
sū. Hunc memorē: sed tardi uidemus ingenii. In ipsis controuersis: in quibus quondā pueri lusimus: non oēs
similiter uel in proceuiis: uel innarrationibus: uel in excessibus: uel in argumentis: aut exemplōꝝ copia: & e-
pilogōꝝ dulcedine se agunt. Sed eloquentia suā alia atq; alia in parte dissimiles sunt. De uiris magis ecclesia-
sticis loquor. Multi super euangelia bene dixerunt. Sed in explanatione apostoli ipares sui sunt. Alii cū instru-
mento nouo optime senserunt: in psalmis & ueteri testamento muti sunt. Hoc totū dico: q; non oīa possumus
oēs. Rarusq; aut nullus est diuītū: qui i omni substantia sua paria uniuersa possideat. Possibilia præcepit deus
& ego fateor. Sed hæc possibilia cūcta singuli habere non possumus. non i becillitate natura: ne calumniā fa-
cias: sed animi latitudine qui cūctas simul & semp non possit habere uirtutes. quod si & in eo arguis creatorē
quare te talem condiderit: qui deficias atq; lassescas. dicam iteq; maior erit reprehensio: si eū uolueris accusare:
quare te deū non fecerit. Sed si dices: si non possum ergo peccatū nō habeo: habes peccatū: quare nō feceris: qd̄
alius potuit facere. Rursusq; ille: cuius tu comparatione deterior es: uel tui in alia uirtute: uel alterius: erit col-
latione peccator. atq; ita fit: ut quēcunq; primum putaueris: minor sit eo: qui se in alia parte maior est. CRI. Si
non potest homo esse sine peccato. quō iudæis scribit apostolus: Ei qui potens est conseruare uos sine peccato:
& constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos: quo testimonio comprobatur posse hoīem esse sine pec-
cato: & maculam non habere. AT. non intelligis quæ proposueris. Neq; enim homo potest esse sine peccato:
quod tua habet sententia: sed potest: si uoluerit deus: hoīem seruare sine peccato: & immaculatum sua misericor-
dia custodire. Hoc & ego dico: q; cūcta deo possibilia sunt. Hoī aut non quicquid uoluerit possibile est: & ma-
xime id esse: q; nullam legeris habere creaturam. CRI. Non dico hoīem esse sine peccato: quod tibi forsitan im-
possibile uideatur: sed posse esse si uelit. Aliud est enim esse: aliud posse. Esse quærit exemplum: posse ostendit i
perii ueritatem. AT. Nugaris: nec meministi illius prouerbii. actum negas: & in eodem ceno uolutaris: immo
laterem lauas: pro quo nihil aliud audies: nisi hoc: quod omnibus patet. Rem te uelle firmare: quæ nec est: nec
fuit: & forsitan nec futura est. Atq; ut ipso uerbo utar: & stultitiam assistate. i. inconsistentis argumentationis
ostendam: esse posse te aio dicere: quod esse non possit. hoc enim quod proposuisti: posse hoīem sine peccato ef-
se si uelit: aut uerum est: aut falsum est. Si uerum est: ostende quis fuerit. Si falsum: quicquid falsum est: nunq̄
fieri potest. Veg; hæc quasi explōsa taceantur: & in scriniolis uestris mussitent publicam faciem formidantia.
Transeamus ad alia: in quibus perpetua oratione utendum est. Ita duntaxat ut habeas potestatem refellendi:
& quærendi: siquid uolueris. CRI. Audiam patienter: non enim dicam libenter: & mirabor ingenium: cuius
magis stupeo falsitatem. AT. Vtrum falsa sint an uera: quæ dicturus sum: cum audieris: tunc probabis. CRI.
Loquere ut uis: mihi decretum est: si respondere non potuero: magis silere q̄ mendacio acquiescere. AT. Quid
interest utrū te tacentem an loquentem superem: Et iuxta prothei fabulam. Vigilantem capiam an dormien-
tem: Cum dixeris: quæ uolueris: audies quæ nequaq; uelis. Veritas enim laborare potest: uinci non potest. Li-
bet sententias tuas parumper discutere: ut intelligant sectatores tui q̄ diuinum in te mirentur ingenium. Dicis
sine peccato esse non posse: nisi qui scientiam legis habuerit: per quod magnam partem christianorum exclu-
dis a iusticia: & qui prædicator es impeccantia: omnes proprie peccatores esse pronūcias. Quotus enī quisq;
christianorum habet legis scientiam: quam in multis doctoribus ecclesiæ: aut raro aut difficulter inuenias: Ve-
rum tu tanta es liberalitatis: ut fauorem tibi apud Amazonas tuas concilies. Ut in alio loco scripseris: scientiā
legis

Verg. in libro

*123 Torrens
Artu ne uyas*

superantia ut

lyfandine

118 Agis

legis etiam foeminas habere debere: cum apostolus doceat esse tacendum mulieribus in ecclesia: & siquid ignorant domi viros suos debere consulere. Nec sufficit tibi dedisse agmini tuo scientiam scripturarum: nisi eae uoce & canticis delecteris. Jungis enim & ponis in titulo q. & foeminae deo psalleri debeant. Quis enim ignorat psallendum esse foeminis in cubiculis suis: & absq; uiroq; frequentia & congregatiōe turbare? Verū ut donas quod uerecunde facere debeant: & absq; ullo arbitrio magistri auctoritate proclamant. xiiii. titulo. Addis praeterea seruū dei nihil amare de ore suo: sed semper quod dulce est & suaue debere proferre: & quasi alius sit seruus dei alius doctor & sacerdos ecclesiae prioris oblitus sententiae. Ponis in alio titulo. xxii. sacerdotem siue doctorem omnium actuum speculari debere: & fiducialiter corripere peccantes: ne pro iisdem rationem reddant. Et eorū sanguis de suis manibus requiratur. Nec semel dixisse contentus id ipsum replicas: & inculcas. xxxi. sacerdotē siue doctorem nemini adulari debere. Sed ardentem omnes corripere: ne & se & eos qui cum audiunt perdat. Tanta ne est in uno opere dissonantia: ut quid prius dixeris: nescias? Si enim seruus dei nihil amare de ore suo debet proferre: sed semper quod dulce & suaue est. Aut sacerdos & doctor serui dei non erunt: qui fiducialiter debent corripere peccantes: & nulli adulari: sed audacter omnes increpare: Aut si sacerdos & doctor non solum serui dei: sed inter seruos eius principalem tenent locum: frustra seruis dei blanditias & dulcedines referuasti: cum hoc proprie haereticorū sit: & eorū qui decipere cupiunt audientes: dicente apostolo. Huiusmodi enī Christo domino nostro non seruiunt: sed suo uentri. Et per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium: semper insidiosa: callida: blāda est adulatio. Pulchre q; adulator apud philosophos definitur. *Blādus inimicus: ueritas amara ē: rugosa frōtis: ac tristis offēditq; correctos.* Vnde & apostolus loquitur. Inimicus uobis factus sum: ueritatem dicēs uobis. Et comicus obsequium amicos: ueritas odium parit. Quapropter & pascha cum amaritudinibus comedimus: & uas electionis docet pascha celebrandum: in ueritate & sinceritate. Veritas in nobis sit & sinceritas: & amaritudo ilico consequetur. Illud uero quod in alio ponis loco: omnes uoluntate propria regi: quis christianorū potest audire? Si enim non unus: nec pauci: nec multi: sed omnes reguntur propria uoluntate: ubi erit auxilium dei? Et quomodo illud exponis? A domino gressus hominis diriguntur: & nō in homine uia eius: Et nemo potest quicq; accipere: nisi datum fuerit ei de super. Et in alio loco. Quid enim habes: quod non accepisti? quid gloriaris: quasi non acceperis? dicente domino saluatore. Non descendi de caelo: ut faciam uoluntatem meam: sed uoluntatem eius qui me misit patris. Et in alio loco: Pater si fieri potest trāseat a me calix iste: Verumtamen non quod ego uolo: sed sicut tu uis pater. Et in oratione dominica. Fiat uoluntas tua: sicut in caelo & in terra. Quia sententiae temeritate aufers dei omne praesidium: Et quod in alio loco frustra conaris adiungere absq; dei gratia: quomodo sentire uelis: ex hoc loco intelligitur: dum gratiam eius: nō ad singula refers opera: sed ad conditionis ac legis: & liberi arbitrii potestatem. lxxii. Illud uero dum in sequenti ponis capitulo: In die iudicii iniquis & peccatoribus non parcendum: sed aeternis eos ignibus exurendos ferre quis potest? & interdiceret misericordiam dei & ante diem iudicii de sententia iudicis iudicare: ut si uoluerit iniquis & peccatoribus parcere: te praescribente nō possit. Dicis. n. Scriptū ē. n. i. ciii. psalmo. Deficiāt peccatores a terra: & iniqui ita ut non sint. Et in Esaia. Comburentur iniqui & peccatores simul: & qui relinquunt deum consumabuntur. Et non intelligis comminationem dei interdum sonare clementiam. Non enim dicit eos aeternis ignibus concremari: deniq; Esaia de quo ponis testimonium: comburentur ait iniqui & peccatores simul. Ei non addidit in aeternum. Et qui relinquunt deum consumabuntur. proprie hoc de haereticis loquitur: qui rectum fidei tramitem relinquentes consumabuntur: si noluerint ad dominum reuerti: quem dereliquerunt: quae sententia & tibi parata est: si neglexeris ad meliora conuerti. Deinde cuius est temeritatis: iniquos & peccatores impiis iungere: quia nobis sic definiuntur: omnis impius iniquus est: & peccator est: nec recipitur: ut possimus dicere: Omnis peccator & iniquus etiam impius est. Impietas enim proprie ad eos pertinet: qui notitiam dei non habent: uel cognitam transgressione mutarunt. Peccatum autem & iniquitas pro qualitate uitiorum post peccati & iniquitatis uulnera recipit sanitatem. Vnde scriptum est. Multa flagella peccatoris: & non interitus sempiternus. Et per omnia flagella atq; cruciatus emendatur Israel. Quem enim diligit dominus: corripit. Flagellat autem omnem filium: quem recipit. Aliud est cedere magistri & parentis affectu: aliud contra aduersarios crudeli animo delatire. Quam ob causam & in primo psalmo canitur: Quoniam non resurgunt impii in iudicio. Jam enim in perditionem sunt praedudati. Neq; peccatores in consilio iustorū. Aliud enim est gloriam perdere resurgendi: aliud perire perpetuo. Veniet inquit hora: in qua omnes qui in sepulchris sūt audiet uocē eius: & egredient qui bona fecerunt in resurrectionē uitae. Qui aut mala egerūt in resurrectionē iudicii. Vnde & apostolus eodē sensu: quia eodem & spiritu loquitur ad Romanos. Quicūq; enim sine lege peccauerunt: sine lege peribūt. Et quicūq; in lege peccauerūt: p. legem iudicabuntur. Sine lege impius est: qui impius in aeternū peribit: in lege peccator credens in deū: qui per legē iudicabitur: & nō peribit. Si peccatores & iniqui aeternis ignibus exuruntur: non times sententiā tuam: qui iniquum & peccatorem te esse dicis. Et argumentaris non hoīem esse sine peccato: sed esse posse. Ergo solus ille saluetur: qui nunq; fuit: nec est: sed futurus est: aut forsitan nec futurus: & pereant omnes: quos retro fuisse legimus. Tu ipse qui Catoniana nobis in flaris superbia: & Milonis humeris intumescis: qua temeritate peccator magistri nomen assumis? Aut si iustus es: & humilitate simulas peccatorem: mirabimur: atq; gaudebimus habere te solum: possidere cum sociis: quod nec uel possibile patriarcharū: nec prophetarū: nec apostolorum quispiam habuit. Si autem Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse perdendas: & diabolo tribuit poenitentiam: quid ad nos: qui & diabolū & satellites eius: omnesq; impios & prauaricatores dicimus perire perpetuo? Et christianos si in peccato praudenti fuerint:

Blādus inimicus

saluandos esse post penas: xxi. Iungis præterea duo capitula inter se discrepantia: quæ si uera sint: os aperiri non poteris. Sapientiam & intellectum scripturæ nisi qui didicerit: scire non posse. xx. Et iterum: Scientiam legis usurpare non debere indoctum. Aut enim magistrum a quo didiceris proferre cogeris: aut si magister talis est qui ab alio non didicerit: & docuerit te quod ipse ignorabat: restat ut non recte facias: qui indoctus usurpas scientiam scripturæ: & magister prius quam discipulus esse cœpisti. Nisi forte humilitate solita: magistrum tuum iactitas dominum: qui docet omnem scientiam: ut cum Moyse in nube & caligine facie ad faciem audias uerba dei: & inde nobis cornuta fronte procedas: nec hoc sufficit: sed repente mutaris in stoicum: & de Zenonis nobis tonas supercilio. Ixxiii. Christianum illius debere esse patientiæ: ut si quis sua auferre uoluerit: grater amittat: Nonne nobis satis est patienter perdere: quod habemus: nisi uiolento atque raptori agamus gratias: & cum cunctis benedictionibus prosequamur: Docet euangelium ei: qui nobiscum uelit iudicio contendere: & per lites ac iurgia auferre tunicam: etiam pallium esse cedendum: Non præcepit: ut agamus gratias: & læti nostra perdamus: hoc dico: non quod aliquid sceleris in hac sententia sit: sed quod ubique mediocriter *υπερβολικως* transeas & magna secleris. Vnde adiungis gloriam uestium & ornamentorum deo esse contrariam. Quæ sunt rogo inimicitia contra deum: si tunicam habuero mundiore: si episcopus: presbyter: & diaconus: & reliquus ordo ecclesiasticus in administratione sacrificiorum candida ueste processerint. Cauete clerici: cauete monachi: uidua & uirgines: periclitamini: nisi sordidas uos atque pannosas uulgus aspexerit. Taceo de hominibus sæculi: quibus aperte bellum indicitur. Et inimicitia contra deum: si preciosis atque nitentibus utantur *exuuijs*. clxiii. Audiamus & cetera. Inimicos ut proximos diligendos: statimque opprefurus grauissimo lethargo ponis & dicis. clxi. Inimico nunquam esse credendum: quod sibi esse contrarium etiam me silente: perspicuum est. Sed dices utrumque uocibus scripture contineri: non animaduertens quo sensu in suis locis dicta sunt. Præceptum est mihi ut diligam inimicos: & orem pro persecutoribus. Nunquid iustum est: ut ita diligam quasi proximos & consanguineos & amicos: ut inter æmulum & necessarium nulla distantia sit. Si inimicos diligo quasi proximos: amicis quid amplius exhibebo? Aut si hoc dixeris: illud tacere debueras: ne contraria sibi in eodem loco dicere uidearis. Inimico nunquam esse credendum. Sed quomodo diligatur inimicus & lex docet: Iumentum aduersarii si ceciderit: subleuandum. Et apostolus. Si esurierit inimicus tuus: ciba illum: si sitierit da illi potum. Hoc enim faciens carbonem ignis congregabis super caput eius: non in maledictum & condemnationem: ut plerique existimant: sed in correctionem: resurrectionem: & plenitudinem: ut superatus beneficiis odii igne: excocto frigore charitatis: inimicus esse desistat. cxxiii. addis præterea: regnum cælorum etiam in testamento ueteri repromitti. Ponisque testimonia de apocryphis: cum perspicuum sit regnum cælorum primum in euangelio prædicari per Ioannem Baptistam & dominum saluatorem & apostolos. Lege euangelia. Ioannes Baptista clamitat in deserto. Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum. & de saluatore scriptum est. Et eo tempore cœpit prædicare & dicere: Pœnitentiam agite appropinquabit enim regnum cælorum. Tu autem nos Manichæos uocastur legi euangelium præferentes: in illa umbram: in hoc ueritatem esse dicamus: & non intelligis stultitiam tuam imprudentiæ copulatam. Aliud est dānare legem: quod Manichæus faciat: aliud legi præferre euangelium: que apostolica doctrina est. In illa enim serui: in hoc præfens dominus loquitur. Ibi promittitur: hic impletur. Ibi initia. hic perfectio est. In illa operum fundamenta iaciuntur: hic fidei & gratiæ culmen imponitur. Hoc posuimus: ut egregii præceptoris doctrina monstretur. Centesimus titulus est posse hominem sine peccato esse: & dei mandata facile custodire si uelit. de quo abunde dictum est. Cumque se imitatore: immo expletore operis beati martyris Cypriani scribentis ad Cyrinum esse fateatur: non intelligit se in eodem opere dixisse contraria. Ille in. liiii. titulo tertii libri ponit: neminem sine sordibus & sine peccato esse. statimque iungit testimonia: in quibus scriptum est apud Iob. Quis enim mundus a sordibus: ne si unius etiam diei sit uita eius in terra. Et in psalmo. I. Ecce in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea. Et in epistola Ioannis. Si dixerimus: quia peccatum non habemus: nos ipsos decipimus: & ueritas in nobis non est. Tu ex diuerso asseris: posse hominem sine peccato esse. Et ut hoc uerum dixisse uidearis: statim iungis. Et dei mandata facile custodire: si uelit: quæ aut rarus. aut nullus impleuit. Si enim facilia sunt debent a pluribus custodiri. Sin autem ut concedamus tibi rarus quisque ea explere potest: manifestum est esse difficile quod rarum est: atque ut hoc augeas: & magnitudinem tuæ uirtutis ostendas: quod scilicet de bono conscientia thesauro eructare conaris. Ponis in titulo. cxxiii. Nec leuiter quidem esse peccandum. Et quid sit hoc leuiter: ne forte in opere te aliquis dixisse existimaret: adnectis. cxxxi. Malum uero nec cogitandum: neque illius sententiæ recordaris. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me domine: Et ab alienis parce seruo tuo. Cum ecclesia etiam ea quæ per ignorantiam delinquimus: & sola cogitatione peccamus: delicta esse fateatur. In tantum ut hostias pro errore iubeat offerri: & pontifex qui pro cuncto populo deprecatur: ante pro se offerat uictimas: qui certe nunquam pro aliis iuberet offerri: nisi iustus ipse esset. Nec rursus pro se offerre: si peccato careret ignorantia scilicet. Nunc mihi latissima scripturæ spatia peragrandia sunt: ut doceam errorem & ignorantiam esse peccatum. Obsecro te: nonne legisti: qui uiderit mulierem ad concupiscendum: iam mœchatus est eam in corde suo. Non ergo solus aspectus & incentiua uitio reputantur in peccatum: sed ea quibus attribuimus assensum. Aut enim uitam possumus malam cogitationem: & consequenter possumus carere peccato. Aut si uitare non possumus: reputatur in peccatum: quod cauere non potest. Callide quidem argumetur: sed non intelligis argumentationem tuam contra sanctas scripturas facere: Volunt enim eloqua scripturæ: etiam ignorantiam habere peccatum. Vnde & Iob offert hostias pro filiis suis: ne forte per ignorantiam in cogitatione peccauerint. Et qui ligna cedit: si securi ac ferro fugiente de ligno homo fuerit occisus: pergere iubetur ad urbem

ad urbem fugitivorum: & tãdiu ibi esse: q̄d̄iũ sacerdos maximus moriatur: id est redimat sanguine saluatoris. Aut in dono baptismatis: aut in pœnitentia quæ imitatur baptismatis gratiam: per ineffabilem clemenciam Saluatoris: qui non uult perire quemq̄: nec delectatur mortibus peccatorum: sed ut & conuertantur: & uiuant. CRJ. Rogo quæ est ista iusticia: ut in peccato teneat erroris: cuius reatum non habet conscientia: Nescio me peccasse: & eius rei q̄ nescio: pœnas luo: Et quid plus faciam: si sponte peccauero? ATTI. A me sententiæ & dispositionis dei causas requiris: Respondebit stulte interrogationi tuæ liber sapientiæ. Altiora te ne quæsieris. Et fortiora te scrutatus ne fueris. Et alibi: Noli esse sapiens multum. Et noli argumentari plus q̄ oportet. Et in eodem loco. In sapientiâ & in simplicitate cordis quærite deum. Ac ne forte huic uolumini contradicas: audi apostolum euangelica clangentem tuba. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei: q̄ inscrutabilia sunt iudicia eius: & inuestigabiles uia eius. Quis enim cognouit sensum domini? Aut quis consiliarius fuit eius? Iste sunt quæstiones: de quibus & in alio loco scribit. Stultas autem & ineruditas quæstiones de uita: sciens quoniam lites generant. Et Ecclesiastes: de quo certe libro nulla est ambiguitas: Dixi inquit sapiens efficiar: & ipsa longe facta est a me: profunda profunditas: quis eam inuenit: a me quæris quare figulus aliud uas fecerit in honorem: aliud in contumeliam: Et non uis acquiescere Paulo pro suo domino responderi. O homo tu quis es qui respondes deo? Audi ergo breuiter testimonia scripturarum: ut stulta immo impia sciscitatio in perpetuum conticescat. Loquitur deus in Genesi. Non adiciam ultra maledicere terræ propter opera hominum: quia apposita est mens hominis diligenter ad mala a pueritia. Abraham & Sara audita repromissione filii Isaac: ridet in corde suo: & tacita cogitatio non latet scientiam dei. Arguuntur in risu & ipsa cogitatio quasi pars infidelitatis reprehenditur: attamen non ex eo q̄ risere diffidentiæ condemnantur: sed ex eo quod postea crediderunt iusticiæ palmam acceperunt. Loth nescit in concubitu filiarum quid fecerit: & inebriatus ab eis non habet crimen conscientia. Et tamen error i uitio est. Argue sanctum uirum Jacob: quare Rachel formosam dilexerit pro qua & seruiuit multo tempore: & in Lia primo concubitu fuerit contristatus: & acquiesce tandem humanæ fragilitati quæ etiam pulchra corpora diligit: & deformia detestatur. Luget Jacob mortem filii sui Ioseph: & multo tempore consolationem non recipit filiorum: responderq̄ lugens & gemens: Vadam ad infernum: & probat se hominem: dum iustus ignorat quid actum sit de iusto filio Ioseph. In Exodo scriptum est: Si percusserit aliquis quempiam & mortuus fuerit: morte moriatur. Sin autem non uolens: sed deus tradidit eum in manibus eius: dabo tibi locum: ad quem confugiat: qui occiderit. In quo notandum est: q̄ deus tradidit hominem in manus eius: & ille qui occidit per ignorantiam exilio condemnatur. In Leuitico lex exponitur. Anima si peccauerit in conspectu domini non sponte ex omnibus præceptis domini quæ nõ oportet fieri: feceritq̄: unum ex eis: siue pontifex fuerit: siue omnis synagoga: & reliquus populus: & postea didicerit peccatum suum: quod peccauit per ignorantiam: offeret munus hircum i capris immaculatum: & ponet manus suas super caput eius: interficietq̄ illum in loco ubi mactantur holocausta coram domino: quia pro peccato est. Statimq̄ in sequentibus. Si tetigerit aliquid immundum: quod non liceat tangere: & fecerit per ignorantiam: & postea didicerit siue p miserit aliquid: & fuerit oblitus: pronuntiabit peccatum suum in quo peccasse se perspicit: & offeret domino pro his quæ peccauit: agnam siue capram pro peccato: & præcabitur pro eo sacerdos super peccato: & dimittetur ei peccatum. Sin autem non preualuerit manus eius: ut offerat ouem peccatis eius: quibus peccauit: duos turtures aut duos pullos columbarum offeret domino: unum pro peccato: & unum in holocausto: & portabit ea ad sacerdotem: & offeret sacerdos pro peccato quod peccauit: & dimittetur ei. Ceteraq̄ his similia: quæ it u diobreuitatis omitto: ne fastidium stomacho tuo faciam. In consequentibus quoq̄ narrat Moyses: q̄ in consecratione Aaron & filiorum eius obtulerit uitulum pro peccato: & posuerit Aarõ & filii eius manus super eum super caput uidelicet uitali: qui erat pro peccato: & mactauerit eum: & tulerit eum de eius sanguine: & posuerit super cornua altaris in circuitu digito suo: atq̄ altare mundauerit. Similiter in ariete fecerit: & de sanguine eius tetigerit auriculam eius dexteram: & manum dexteram: & summitatem pedis dextri. Et post multa alia quæ narrare longissimum est: & enumeratis diebus. vii. ita legimus. Factum est quoq̄ die octauo: & uocauit Moyses Aaron: & filios eius: & omnes seniores israel: & dixit ad Aaron. Tolle uitulum de bobus pro peccatis & arietem in holocausto immaculatum: & offeres deo in conspectu domini: & senioribus israel loquere dicens. Tollite hircum de capris uiuum pro peccato: & uitulum immaculatum anniculum in holocaustum. Dixitq̄ Moyses ad Aaron: Accede ad altare: & fac pro peccato tuo reliqua. Rursumq̄ eleuauit Aaron manus super populum: & benedixit eis. Descenditq̄ cum fecisset pro peccato & holocausto & salutari. Mulier generat liberos lege naturali: & immunda est: si masculum peperit diebus. lx. si fœminam diebus. lxxx. Accusa creatorem cur immundum quicq̄ nominet: quod ipse condidit. Et non solum ipsa immunda est: sed & omne quod tetigerit. Cuncq̄ dies inquit purgationis eius completi fuerint: super filio aut filia offeret agnum anniculum immaculatum: & pullum columbarum: & turturem pro peccato: ad hostium tabernaculi testamenti sacerdoti: qui offeret in conspectu domini: & expiabit pro ea sacerdos. De leproso quoq̄ quod in die purgationis eius offeratur pro eo uictima pro peccato: duoq̄ turtures: & duo pulli columbarum: unus pro peccato: alius in holocaustum. Et qui fluxum seminis patitur: eodem sacrificii ordine pro peccato & holocausto liberatur. Et ad extremum inferitur. Timoratos facite filios israel ab immunditiis suis: & non morientur pro peccato suo: si contaminauerint tabernaculum testamenti. Ipsi quoq̄ Aaron precipitur: ut non in omni tempore ingrediatur in sancta sanctorum: ne forte moriatur. Cuncq̄ ait uoluerit intrare: offerat

uitulū pro peccato: & arietē in holocaustū. Duoſq; hircos accipiat ab uniuerſo populo: unū ex eis offerat pro peccato ſuo: & unū pro peccato populi: & arietē in holocaustū. Alter hircorū cuncta peccata ſuſcipit populi in typū domini Saluatoris: & offert in ſolitudinē: & ſic placat deus omni multitudini. Ad extremū dicit: ſi comederit homo de ſanctificatis p̄ ignorantiā: iputatur ei iniquitas: atq; delictū: & uoti reus erit. Vnde & apoſtolus monet eucharistiā domini cū cautione ſumendā: ne in condēnationē nobis ſumamus atq; iudiciū. Si dāatur i lege ignorantia: quanto magis in euangelio conſcientia. Tranſeamus ad numeros & ob contentioſorū ipudētia confurandā ſūma quæq; carpamus. Nazareus ſancto crine uenerabilis alterius ſubita morte maculatur: & omnes dies conſecrationis eius preteriti irriſi ſunt: poſtea q; pro eo offerunt duo turtures: & duo pulli columbarū. Vnus pro peccato: & alter in holocaustū. In die quoq; conſumationis eius offertur agnus cū holocausto: & agna pro peccato: Et poſt multa ſcriptū eſt: ut nunc magnificet fortitudo domini: ſicut locutus eſt dicens: Dominus longāminis & multæ miſericordiæ auferens iniquitatē & ſcelera: & mūdans nō faciet innocentē: pro quo .lxx. interpretati ſunt: & emundās nō mundauit reū: q; ſolus etiā poſt indulgentiā reus ſit propriæ conſcientiæ. Cūq; ait ignorauerit populus: & fecerit unū ex his quæ faceret nō debuit præter ceremoniarū longū ordinē iſeritur & dicit. Offerte hircū caprarū pro peccato: & placabit ſacerdos pro omni ſynagoga filiorū iſrael: & propiciabitur ei dominus: quia ignorantia eſt: & ipſi offerent oblationē ſuā in ſacrificiū domino pro peccato ſuo in conſpectu eius: quoniā nescierunt. Ibiq; addit: ſi anima una peccauerit p̄ ignorantia offeret caprā anniculā pro peccato ignorantia coram domino: & deprecabitur pro eo ſacerdos: eo q; ignorauerit pro peccato ignorantia corā domino: & rogabit pro eo: & propiciabitur ei. In calendis ſingulorū menſiū offert hircus caprarū pro peccato domino. In paſcha quoq; p̄ dies octo a die .xv. mēſis primi uſq; ad .xxi. diē ſacrificiū pro peccato eſt. In pentecoſte hircus pro peccato offert: & in calendis menſis ſeptimi quādo tubarū clangor concinit eadē hirci pro peccato religio conſeruat: dei quoq; decimo eiūſdē menſis ſeptimi: quoniā ieiuniū eſt uſq; ad ueſperę: offert hircus caprarū pro peccato præter eū hircū: qui ante holocaustū pro peccato ex lege maſtatur: i diebus quoq; Senophegiæ: quando figebant tabernacula in die .xv. eiūſdē menſis ſeptimi uſque ad diē .xxii. inter uictimas ſemper p̄ peccato hircus offerebat: ut illud i pleatur beati Dauid. Tibi ſoli peccaui: & malū corā te feci: ut iuſtificeris i ſermonibus tuis: & uincas cū iudicaris. Sex ciuitates eliguntur exilii eorū: qui nō ſponte: ſed p̄ ignorantia: uel iactu lapidis: uel i pulſione manus: uel ioco: uel i laſciuia abiq; inimicitis inſelicitate magis q̄ uoluntate peccauerūt: & tamen nō abſq; crimine ſunt: dum relegantur in perpetuū: & ante conſtitutū diē nec ſupplicatione: nec precio eorum reuerſio i petrari & redimi poſſit in deuteronomio: qui liber præteritorū enumeratio eſt: perſpicue demonſtratur: non in operibus noſtris atq; iuſticia: ſed dei miſericordia nos conſeruari dicente domino p̄ Moyſe. Ne dicas in corde tuo: cū ſubuerterit eos dominus deus tuus a facie tua. In iuſticia mea introduxit me dominus: ut poſſideā terrā hanc: & i pietate gentiū iſtarū dominus conſumet eos a facie tua: nō i iuſticia tua: & directione cordis tui intrabis ut poſſideas terrā eorū: ſed i pietate eorum dominus deus tuus conſumet eos a facie tua: ut ſuſciet uerbū: quod locutus eſt patribus tuis Abraham: Isaac: & Iacob: & ſcies q; nō iuſticia tua dominus deus tuus dabit tibi terrā optimā: ut poſſideas eā: quia populus duræ ceruicis eſt. In eo autē quod dixit: Perfectus eris cū domino deo tuo quo ſeſu dixerit ex ſequētib; approbat. Cū ingreſſus inq; fueris terrā: quā dominus deus tuus dabit tibi: non diſces facere abominationē gentiū illarū. Nō inuenietur i te qui traducat filiū: uel filiā ſuam p̄ gne diuinationibus: uel oibus auguriis & maleficis artibus & i cantationibus nō ſeruias: ut i terrores magos & ariolos: & mortuos: abominatio enī domini eſt omnis qui facit hæc. Et p̄pter has abominationes dominus deus tuus conſumet eas a facie tua: p̄fectus eris cū domino deo tuo. Deniq; inferit q̄ gentes iſtæ quas tu poſſidebis ariolos & diuinos audiūſt. Tibi autē nō dedit dominus deus tuus. Statimq; ſubiungit p̄phetā unū ex te de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit dominus deus tuus: ipſū audies. Ex quo oſtēditur p̄fectū hic dici non q̄ cunctas uirtutes habeat: ſed qui p̄fectum & unum ſeq̄tur deū. Narratq; ſimiliter de cōditione exulū: qui p̄ ignorantia peccauerunt: quo & q̄ diu cōfugere debeant: atq; ſubiungit. Quādo ædificaueris domū nouā facies lorikulā tecto tuo i circuiſu ne ſanguinis reus ſis cū aliquis ceciderit ex ea. Et iterū. Si fuerit i te uir qui nō ſit mūdus a nocturno fluxu egredietur extra caſtra: & nō ingredietur medium caſtrorum: cūq; adueniet ueſpera lauabit ſe aqua: & poſt occubitū ſolis ingredietur mediū eorum. De Ieſu filio naue duo tātum ponā teſtimonia: peccauit Achaz: & totus populus offendit. Dixitq; dominus ad Iſue: Nō poterunt ſtare filii Iſrael in conſpectu inimicorum ſuorū ſed dorſa uertent aduerſariis ſuis: quia factū eſt anathema in eis. Et non addā ut ſim uobiscū: niſi contritum fuerit anathema de medio ueſtrum. Cūq; ſacrilegiū quæreretur: & ſors latentē inueniſſet reum: interficiuntur cū Achaz filii eius: & filia: boues: aſini: pecora: & tabernaculum: & quæcunq; habere potuit: igne deleta ſunt. Eſto q; ipſe peccauerit: quid cōmiſere filii: quid boues: quid aſini: quid pecora: Fac deo calumniā: quare unus peccauerit: & pars populi trucidata ſit. Cur & ipſe lapidatur: & omnia quæ habere potuerit ultrix flamma conſumpſerit. Dicamus & aliquid aliud. Non erat inquit ciuitas: quam non tradidit dominus filiis iſrael: abſq; Eneo q; habitabat in Gabaon omnes pugnando ceperunt: quia a domino factum erat: ut induraret cor eorum: & pugnarent contra iſrael: ut interficerentur: & non fieret in eis miſericordia: & perirent: ſicut præcepit dominus Moyſi. Si domini factum eſt uoluntate: ut pacem non reciperent: nec ſuſciperent iſrael: dicamus iuxta apoſtolum: Quid ergo quæritur? Voluntati enim eius quis poteſt reſiſtere? De Samuel & Malachi Ionaſthan fauum mellis guſtauit in ſceptro: & illuminatus oculis periclitatur: q; nesciens fecerit. Hoc enim ſcriptura teſtatur: q; ignorauerit a patre eſſe preceptum: ne quiſquam guſtaret: donec uictoria domini compleretur: In tantum autem iratus eſt dominus: ut ſors inueniret occultum: & ipſe ſateretur dicens.

longa m m m

Neomenis
Paſcha
Pentecoſte
Senophesia

Sex ciuitates exulj

Deuteronomius

Perfectus

dicens. Gustavi in summitate sceptri: quod est in manu mea parū mellis: & ecce ego morior. Et postea intercessioe & precibus populi liberatus est: dicens ad Saul. Nūc Jonathan morietur: quia fecit salutē hanc magnā in israel: Absit. Vivit dominus: Si ceciderit de capillis capitis eius in terrā: quia cū domino fecit diē hanc: & liberauit dominus Jonathan: & nō est mortuus. Samuel irascitur Sauli: & non vult ire cū rege. Postea precibus vincitur: ut ostendat humani animi in diuersū mutationē. Pergit Bethleem: singulos filios: Iesse putat ipsos esse: quos dominus requirebat. Cūq; uidisset Eliab ait: Ecce in cōspectu domini Christus eius. Et ait dominus ad eū. Ne respicias ad uultū eius: & ad staturā corporis illius: quoniam abiici eū. Aliter enī uidet homo: aliter deus. Homo enī uidet i facie: deus in corde. Atq; in hunc modū p̄ omnis errat: p̄ omnis corrigitur: ut pateat humanā mētis infirmitas. Miphiboseth Saul filius interficitur dolo a Recab & Baana filiis Remō Berotite. Cūq; nunciassent David: & caput aduersarii demōstrarent: occisi sunt: David dicente: Viri ip̄ii occiderunt uirū iustū in domo sua & i lectulo suo. Certe Miphiboseth iustus nō erat: & tamen in eo iustus appellatur: quod absq; noxa interfectus est. Oza Levites cū archa domini transferret hierusalē: & lasciuientes boues plaustrū in partē alterā declinassent: misit manū: ut sustentaret inclinātā. Statimq; sequitur. Iratus est furor domini in Ozā: & percussit eū deus ibi p̄ ignorantia: & mortuus est iuxta archā dei. Cōtristatusq; David q; percussit dominus Ozā: timuit dominū in illa die: & ait. Quomodo ingredietur ad me archa domini: David iustus & p̄pheta: & unctus in regē: quē elegit dominus secundū cor suū: ut faceret cunctas uoluntates eius: ut uidet ignorantia domini furore punita terret: atq; tristat: nec querit causā a domino: quare percussit ignorantē: sed simile sententiā p̄temiscit. Præcepit David principi exercitus Ioab: ut numeret populū: statimq; scriptura cōmemorat: & percussit cor suū: & dixit ad dominū: peccaui uehemēter: quia hoc feci: cū iuberet ut fieret: utiq; quid diceret ignorabat: & tamen se ip̄se reprehendit: & pro hac culpa lxx. milia hoīum angeli gladio trucidant. Salomon cōpletis tēpli ceremoniis utraq; palmas tēdit ad dominū: & ait: Cū peccauerit tibi populus: nō est enī homo: qui non peccet. Abia propheta Sābnites nesciebat ad se uenire uxore Hieroboā: dixitq; dominus: Ecce uxor Hieroboā ingreditur: ut quærat uerba a te pro filio suo: q; ægrotauit iuxta hoc: & iuxta hoc loqueris ad eā. Heliseus sedebat in monte: uenit ad eum mulier: cuius filius mortuus erat: & amplexa pedes eius uociferatur. Repellente autē eā Giezi: dixit ad eū uir dei: dimitte eā: quoniam anima eius in amaritudine est. Et dominus exlauit a me: ut non annunciarer mihi. In libro dieq; legimus: fuerunt filii Sobal patris Cariathiarim: qui prophetabat ex dimidio. Et iterū. Filii autē Alma Bethleem & Netophathi corona domus Ioab. & qui prophetabat ex dimidio Sarai & cætera. Similiter utiq; sancti erant qui prophetabant & tamen perfectā non meruerunt accipere prophetiā. Nequaquā de futuro secundū tropologia: sed ip̄æsentia: iuxta historiā: prophetantes. Abachuc propheta canticū suū hoc inscribit titulo. Oratio abachuc prophetae p̄ ignorantibus. Locutus enī fuerat audacter ad dominū: & dixerat. Usq; quo domine clamabo: & nō audies? Uociferabor ad te uim patiens: & non saluabis? Quare ostendisti mihi iniquitatē & laborē: uidere prædā & iusticiam? Contra me factū est iudiciū: & contradictio potentior: propter hæc lacerata est lex: & non peruenit usq; ad finem iudiciū: quia impius praualeat aduersus iustū: propterea egreditur iudiciū puer sum: pro quo se ip̄se reprehendens q; p̄ ignorantia sit locutus: scribit canticū penitentia. Si peccatū non erat ignorantia: supfluo scribit librū penitendinis: & uoluit id lugere: quod peccatum non habet. In Ezechiel extrema parte: ubi per ædificium templi in monte siti ecclesie multa post sæcula futura sacramenta narrant: primo die & septimo die mensis primi offerunt uictimā pro peccatis oīum: in quo p̄ errorē: aut ignorantia peccauerūt. Septē quoq; diebus pasche hircus semper pro peccato mactatur: septimi mensis quintadecima die: idem pro peccatis sacrificiorum ordo celebratur. Et post alia plurima: quæ nō est istius tēporis replicare: scriptū est: Erat autē ibi locus ad occidentē: dixitq; ad me: iste est locus: ubi coquere debent sacerdotes hostiā pro peccato: & pro ignorantia. Hieremias loquitur ad deū: Scio domine quod nō est hominis uia eius: nec uiri est: ut ambulet & dirigat gressus suos. Ideoq; prauum est cor hominis & inscrutabile: quis cognoscet illud? In prouerbiis legimus. Est uia quæ uidetur recta esse apud homines: & nouissima eius ueniunt in profundū inferni. Ecce & hic manifeste ignorantia cōdenatur cū aliud putat homo: & sub specie ueritatis ad inferna delabatur. Multæ inquit cogitationes in corde hominis: sed non tamen illius uoluntas: quæ incerta & fluctuans: atq; mutabilis est: sed dei consiliū obtinet. Quis inquit gloriabitur castum se habere cor? Et quis confidet mundus esse a peccato? Dulcis est enī homini panis mendacii. Et postea implebitur os eius calculo. A domino gressus hominis diriguntur: mortalis autē quomodo scire poterit uias suas? Omnis uir uidetur sibi iustus: filius malus iustum se facit: & non laudat exitum suum: sed corrigit corda omnium deus: filius malus excelsos habet oculos: & palpebris suis eleuatur: Est enim iustus qui perit i iusticia sua. Vnde dicitur ad eum. Nec sis iustus multū: nec quasi per sapiētiam quæras superflua: ne forte obstupescas. Quæcunque enim laborauerit homo: ut requirat: non inueniet: si dixerit se sapiens intelligere: reperi re non poterit. Cor enim filiorum hominum repletum est malitia.

Secundus liber eiusdem dialogi contra pelagianos.

Epistola. XVIII.

RITOBOLVS. Multa quidem de scripturis memoriter: copioseq; dixisti. Et quasi quibusdam discussis nubibus: clarum uisus es ueritatis lumen aperire: sed quid ad rem? His enim cunctis testimoniis uideris hominum accusare naturam: hac per hoc inuidiam referre ad deum: si tales homines condidit: ut obliuione & ignorantia peccato carere non possint. Ex quo perspicuū est hominem posse si uoluerit nō peccare. Id enim fecit quod uitare non potuit. Vbi autem aufertur possibilitas: aufertur & uitium. Nemo enim in eo condemnatur: quod facere non potuit. At. Sæpe dixi te non intelligere conatus meos: nec cōsiderare quod tu argumenteris: sed quia quæ deus iusserit pro obliuione: errore: & ignorantia: quasi pro peccato offeruntur